

Stalin-Hitler-pakten og balterne

BØKER

Terje Baalsrud
STALIN-HITLER-PAKTEN
OG DE BALTISKE STATERS
SKJEBNE.

*Thorolf Raftos stiftelse for
menneskets rettigheter,
Bergen*

Anmeldt av
PER EGIL HEGGE

Da tidligere president Richard Nixon besøkte Moskva like før påske, hadde han – som vanlig – gode råd å gi til mennene i Kreml. Denne gang gikk de ut på at de tre baltiske republikker, Estland, Latvia og Litauen, bør få sin selvstendighet tilbake. Hans begrunnelse var kortfattet: Innlemmelsen i 1940 var folkerettsstridig og dermed ugyldig.

Det samme har den fremtredende historikeren og diplomaten George Kennan fremholdt, uten at han har markert seg som noen Nixon-alliert, enn si hatt grunn til det. For over 60 år siden tiltrådte han sin første utenrikspost nettopp i det selvstendige Latvia.

Konføderasjon?

I øyeblikket virker det mest sannsynlig at de tre baltiske land vil få sin selvstendighet – innenfor eller utenfor en løsere sovjetisk konføderasjon – før århundreskiftet. I alle fall kommer de til å arbeide og kanskje også kjempe for den. Som en konsentrert og meget aktuell innføring i de forhold som har skapt denne situasjon, har redaktør Terje Baalsrud laget en bok om Stalin-Hitler-pakten og de baltiske staters skjebne. Den er utgitt av Thorolf Raftos stiftelse for menneskets rettigheter i Bergen.

Prisverdig oversiktlig og kortfattet gjennomgår Baalsrud opptakten til Stalin-Hitler-pakten i august 1939, som banet vei for Polens fjerde deling – den første i vårt århundre – og tvangsinnelemmelsen av de baltiske land i Sovjet-Unionen. Dette skoleeksempel på imperialisme var ledsaget av en ordbruk – spesielt mot Finland – som idag ikke er å finne andre steder enn i dokumentasjonen, og savnet er absolutt til å bære.

Norsk unnfallenhet.

Baalsrud minner også om Norges opptreden i enkelte faser av konflikten: Da Sovjet-Unionen angrep Finland i slutten av november 1939, avholdt Norge seg fra å stemme i Folkeforbundet «av nøytralitetshensyn». Det samme gjorde Sverige og Danmark – ett av mange nordiske eksempler på et kjent utenrikspolitisk fenomen: Det moralske mot øker proporsjonalt med kvadratet på den geografiske avstand. Det setter gjerne noen flekker på de prektighetsgevanter vi ellers liker å iføre oss.

Hemmelig protokoll

Av de ting som ennå ikke er klarlagt, er varigheten av det tysk-sovjetiske samarbeidet som førte til ikke-angrepspakten i 1939 og den hemmelige protokoll om interessesfærene. Baalsrud legger særlig vekt, som mange historikere har gjort, på Stalins tale i mars 1939. Her angrep diktatoren de kapitalistiske og imperialistiske makter Frankrike og Storbritannia, men hadde ikke noe galt å si om Nazi-Tyskland. Nyere Stalin-forskning tyder på at opptakten er å finne allerede i 1934, året etterat Hitler kom til makten. Da avslørte Stalin stor beundring for Hitlers blodige oppgjør med SS-sjefen Ernst Röhm, som ble drept.

Stor regning

En teori som det synes å være godt belegg for, er at han brukte dette som forbilde for tilretteleggelsen av mordet på Sergej Kirov, partisjefen i Leningrad, mindre enn et halvt år senere. For å bruke et ferskere uttrykk: Hitler var en mann han kunne gjøre forretninger med.

Det gjorde han da også, og Baalsrud skisserer hvordan – og antyder hvor stor regningen ble for baltere, finner og polakker.

100292